

Actieplan basisvaardigheden gemeente Twenterand 2023-2026

(lezen, schrijven, rekenen en digitaal)

Iedereen moet kunnen meedoen in onze samenleving

Maar te veel mensen hebben nog moeite met lezen, rekenen en het gebruiken van een computer of smartphone. Om mee te kunnen doen, heb je deze vaardigheden wél nodig. Daarom gaan we:

Nederlands als 1e taal	Kwaliteit	Gemeenten
 <p>Méér mensen helpen, vooral kinderen en mensen met Nederlands als moedertaal.</p>	 <p>Investeren in kwaliteit. Zodat effectieve lessen voor iedereen beschikbaar zijn.</p>	 <p>Het budget voor gemeenten vergroten. Voor een ambitieuze aanpak overal in Nederland.</p>

1. Inleiding

Voor u ligt het actieplan basisvaardigheden van de gemeente Twenterand voor de periode 2023-2026. Waarom is gekozen voor deze titel i.p.v. actieplan laaggeletterdheid? In vrijwel alle branches en sectoren komt laaggeletterdheid (niet voldoende basisvaardig zijn) voor. Mensen die laaggeletterd zijn, kunnen wel lezen en schrijven, maar op een zeer laag niveau. Laaggeletterden hebben daarnaast vaak moeite met rekenen en digitale vaardigheden. Om in de samenleving mee te doen zijn drie basisvaardigheden onmisbaar; digitale vaardigheden, geletterdheid en gecijferdheid. Het begrip basisvaardigheden omvat dus meer dan alleen taalvaardigheden, ook reken- en digitale vaardigheden. Vandaar dat we kiezen voor de term basisvaardigheden.

Met dit plan wordt invulling gegeven aan het lokale beleid op het gebied van basisvaardigheden als lezen, schrijven, rekenen en digitaal. Tevens sluiten wij aan bij het coalitieakkoord waarin de wens is uitgesproken om extra te blijven inzetten op laaggeletterdheid. De gemeente zet in op het voorkomen van lage basisvaardigheden, dat begint namelijk vaak met een taalachterstand op jonge leeftijd en raakt aan levensdomeinen zoals geld, gezondheid en werk. In het coalitieakkoord 2022-2026 van de gemeente Twenterand staat aangegeven dat wij als gemeente streven naar een toegankelijke gemeente die zichtbaar is in elke kern en waar iedereen mee kan doen op het gebied van sport, bewegen, kunst en cultuur. Prioriteit wordt gegeven aan het verbeteren van de lage basisvaardigheden onder andere door versterking van het Taalpunt.

Integrale beleidsnota sociaal domein 2023-2026

Het vergroten van de zelfredzaamheid van inwoners is belangrijk en daarbij spelen voldoende basisvaardigheden, zoals lezen en schrijven een belangrijke rol (en daarmee ook het terugdringen van laaggeletterdheid). Het leggen van een link tussen het verbeteren van de basisvaardigheden en de integrale beleidsnota sociaal domein 2023-2026 (hierna: IBN) waarin opgaves zijn geformuleerd, is een goede benadering om het integraal aan te pakken. Er gebeurt al veel voor inwoners die niet voldoende basisvaardig zijn en daardoor niet optimaal kunnen participeren en in sommige gevallen minder zelfredzaam zijn. Wat willen we bereiken?

- ✓ Het voorkomen van laaggeletterdheid bij kinderen vanaf 2,5 jaar. Hierbij denken we ook aan de eerste 1000 dagen in het kader van de gezinsaanpak geletterdheid, van preconceptie tot 2,5 jaar. Dit is een hele belangrijke periode voor kinderen om op te groeien in een taalrijke omgeving en een goede basis te leggen voor taal (dit sluit aan bij Kansrijke Start, waar wij als gemeente het prenataal huisbezoek faciliteren).
- ✓ Het zoveel mogelijk tijdig signaleren van onderwijsachterstanden bij kinderen en jongeren die al in het systeem zitten. In nauwe samenwerking tussen (basis)school en organisaties als de bibliotheek en het Taalpunt.
- ✓ Lage basisvaardigheden onder jongeren bespreekbaar maken en waar nodig doorverwijzen en toeleiden naar cursussen of andere vormen van onderwijs.

In de IBN wordt prioriteit gegeven aan het vergroten van de basisvaardigheden en het terugdringen van laaggeletterdheid. De uitvoering van de IBN wordt vormgegeven via een Maatschappelijke Agenda (hierna: MAG), waarin concrete doelen, plannen en projecten zullen worden opgenomen voor verschillende thema's, waaronder basisvaardigheden. Deze MAG wordt verder uitgewerkt in samenwerking met relevante organisaties.

Door middel van een integrale aanpak, samenwerking tussen verschillende partijen en basisvaardigheden opnemen als prioriteit in het lokale beleid, streeft de gemeente Twenterand ernaar om de basisvaardigheden aan te pakken en de zelfredzaamheid van inwoners te vergroten.

Inclusieve samenleving

Tevens maken we een koppeling naar de inclusieve samenleving. Een inclusieve samenleving betekent dat er een samenleving ontstaat waarin alle inwoners gelijkwaardig mee kunnen doen en zich thuis voelen. Diversiteitsfactoren als geloof, afkomst, seksualiteit, opleidingsniveau en andere zaken spelen hier ook een rol in. Inclusie is dus meedoen, in de breedste zin van het woord. Dat betekent o.a. dat er toegankelijke informatie wordt uitgebracht. De doelen uit de IBN zullen nader worden uitgewerkt in een MAG samen met partners.

Toekomstkracht

De provincie Overijssel heeft de ambitie dat iedereen kan meedoen in onze samenleving. De bibliotheken spelen hier een belangrijke rol in. Daarom werken bibliotheken, gemeenten, de provincie en Rijnbrink onder de noemer 'Toekomstkracht Overijsselse bibliotheken' samen aan het verder versterken van de Overijsselse bibliotheken, zodat bibliotheken zich verder kunnen ontwikkelen tot maatschappelijke educatieve bibliotheek. De provincie stelt hiervoor een extra eenmalige subsidie van € 95.000,- beschikbaar voor Overijsselse bibliotheken met als doel dat zij voldoen aan de vraag van inwoners nu en in de toekomst. Ook de gemeente draagt hier een groot deel aan bij. Deze provinciale subsidie biedt de Stichting Openbare Bibliotheek (hierna bibliotheek) kansen om verder door te groeien naar een toekomstgerichte bibliotheek. Hiervoor is reeds door de bibliotheek een aanvraag ingediend. Deze aanvraag is samen met de Rijnbrink, Stichting ZorgSaam Twenterand en de gemeente voorbereid. Hier moet nog een besluit op volgen (strekking is inzetten van financiële middelen voor het versterken en repareren van het fysieke bibliotheekwerk op korte termijn en op de lange termijn het waarborgen van toegang tot de bibliotheek door middel van een zorgplicht voor gemeenten en provincie). Het resultaat hiervan is het projectplan Toekomstkracht Bibliotheek Twenterand "Verbinden, verbinden, verbinden". Het doel van dit plan is het ontwikkelen van een gezinsaanpak laaggeletterdheid om op deze manier de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken. Dit project loopt vooruit op de wettelijke taak gezinsaanpak laaggeletterdheid.

Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG)

De rijksoverheid heeft bepaald dat gemeentes vanaf 2025 de regierol voor de aanpak van laaggeletterdheid, met specifieke aandacht voor de gezinsaanpak geletterdheid krijgen. Hierbij worden meerdere organisaties binnen de gemeente Twenterand betrokken, omdat effectieve samenwerking kan leiden tot een betere ondersteuning van gezinnen. Voor zo'n succesvolle gezinsaanpak is het nodig dat lokaal de bestaande expertise, materialen en activiteiten op een goede manier aan elkaar worden verbonden. Door middel van een goede aansturing kan een samenwerking tussen verschillende organisaties worden gerealiseerd. In dit verband is de bibliotheek een waardevolle (kern)partner. Bibliotheken hebben ervaring, middelen en programma's die kunnen bijdragen aan de gezinsaanpak en het terugdringen van laaggeletterdheid. Dit actieplan voor de periode 2023-2026 dient als een opmaat naar de regierol en netwerksamenwerking op het gebied van basisvaardigheden en gezinsaanpak. Het is een basisdocument dat de veranderingen en samenhang aangeeft die verwacht worden in het kader van de regierol. Het actieplan dient als leidraad om acties te ondernemen en de benodigde veranderingen te realiseren en samen te werken met verschillende organisaties. Door gezamenlijk aan dit doel te werken, kunnen we met elkaar een grote impact hebben op het verbeteren van de basisvaardigheden en het ondersteunen van gezinnen.

Wijzigingen ten opzichte van het vorige actieplan

Er zijn ten opzichte van het actieplan laaggeletterdheid gemeente Twenterand 2022 dat op 2 november 2021 door het college is vastgesteld enkele wijzigingen aangebracht. Dit zijn:

- Hernieuwde aanpak dan wel betrekken bedrijven bij het onderwerp basisvaardigheden.
- Toevoeging opzet van een avondschoon in samenwerking met Het Noordik.
- Aansluiting zoeken bij Direct Duidelijk- deal.

- Uitbreiding stuurgroep laaggeletterdheid¹.
- Geactualiseerde planning en actiepunten, inclusief bredere verantwoordelijkheid dan gemeente en Taalpunt.
- Regierol (vanaf 2025) die gemeentes krijgen voor de aanpak van laaggeletterdheid en specifiek ook de gezinsaanpak geletterdheid.

Nieuw actieplan 2023-2026

In deze periode worden vooral de succesvolle elementen uit het vorige actieplan verder uitgebouwd. Bepaalde andere zaken zullen niet langer worden voortgezet (zie hiervoor hoofdstuk 4 van dit plan). Kern van het plan is een bredere blik op basisvaardigheden.

Momenteel wordt er al ingezet op een doorgaande lijn met de leesbevorderingsprogramma's BoekStart in de Kinderopvang en de Bibliotheek op School (po, vo, praktijkonderwijs). Dit is de basis voor een stimulerende leesomgeving en rijk taalaanbod voor álle kinderen. Dit zijn bewezen effectieve programma's die de bibliotheek uitvoert met de genoemde partners. Dit programma draait op veel kinderdagverblijven en scholen. Vervolgens zijn er extra interventies (voor kinderen en hun ouders) die wat extra nodig hebben. Zoals de VoorleesExpress, de DoorleesExpress, Samen Digi-TAAL, etc.

In dit plan richten we ons vooral op het ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten rond het concreet signaleren en doorverwijzen van inwoners die niet voldoende basisvaardig zijn, naar cursussen en naar andere instellingen/vrijwilligersorganisaties verwijzen (zoals het Taalpunt) die verder kunnen helpen. Vanuit de betrokken lokale partners en de politiek (college en raad) is er breed draagvlak en ambitie om door te gaan met het terugdringen van laaggeletterdheid en het verbeteren van de basisvaardigheden. Onze doelstelling is om de komende periode (2023-2026) te komen tot een vermindering van 5% van de laaggeletterdheid en daarmee ook het verbeteren van de basisvaardigheden.

¹ Met de leden van de stuurgroep laaggeletterdheid wordt nog afgestemd om dit aan te passen in stuurgroep basisvaardigheden.

2. Visie

Lage basisvaardigheden zijn een probleem, zowel in Nederland als in de gemeente Twenterand. In Twenterand is circa een op de zes inwoners laaggeletterd. Dit zijn 5.500 Twenteranders. Ongeveer de helft van deze mensen heeft kinderen, die daardoor het risico lopen om ook lage basisvaardigheden te ontwikkelen. Mensen die lage basisvaardigheden hebben, hebben of krijgen problemen (bewust, maar zeker ook onbewust) op meerdere levensgebieden die doorwerken in hun kwaliteit van leven. Taalondersteuning is noodzakelijk op de plek waar mensen werken, leren, wonen en zorg ontvangen. Onvoldoende taalbeheersing kan ook makkelijk leiden tot frustratie, wat een negatieve uitwerking kan hebben op de geestelijke en lichamelijke gezondheid. Het thema basisvaardigheden willen we samen met alle partijen (daarom) breed bekijken en betrekken bij gemeentelijk beleid op het gebied van arbeid, zorg, welzijn, onderwijs, cultuur, inburgering en opvoeding. Een afgestemde aanpak is van belang. Met maatwerk willen we inwoners met lage basisvaardigheden, naar vermogen, ondersteunen om ze (weer) mee te kunnen laten doen aan de samenleving. Denk hierbij aan problemen op het werk, het niet kunnen lezen van noodzakelijke documenten, (digitaal) onvoldoende de weg kunnen vinden op het gebied van administratie en simpelweg niet kunnen meedoen met activiteiten in de samenleving die voor anderen vanzelfsprekend zijn. Omdat basisvaardigheden verder gaan dan alleen de beroepsbevolking wordt in dit plan de groep inwoners waar we ons op richten breder getrokken: we gaan nadrukkelijk kinderen en jongeren ook betrekken in de activiteiten. Het ontbreken van basisvaardigheden heeft ook invloed op andere levensgebieden. De activiteiten uit het vorige actieplan (zie voor een evaluatie hiervan hoofdstuk 4) zijn in belangrijke mate gericht geweest op het opsporen en terugdringen van laaggeletterdheid (niet voldoende basisvaardig zijn). Het opsporen blijft een belangrijk element.

Wat doet het Taalpunt al?

Het Taalpunt is een fysiek loket. Er ligt een taalsamenwerking onder. In de gemeente Twenterand is het Taalpunt een lokaal samenwerkingsverband van gemeente, bibliotheek, welzijnsorganisatie en ROC die laaggeletterden werven en vervolgens doorverwijzen of cursussen aanbieden. Samen met de (kern)partners staan we voor de opgave om laaggeletterdheid terug te dringen / tegen te gaan. Het Taalpunt en daarmee het onderliggende samenwerkingsverband is erg belangrijk in het verbeteren van de basisvaardigheden.

Het Taalpunt verricht allerlei 'praktische' zaken, zoals het werven van vrijwilligers en cursisten, vrijwilligers scholen, materialen bestellen, koppelen van vrijwilligers aan cursisten, veel samenwerking met organisaties voor warme overdrachten, het actueel houden van (in)formeel scholingsaanbod.

Het taboe op niet goed kunnen lezen en schrijven blijft actueel, waardoor er nog steeds Twenteranders zijn die hierdoor slecht of onvoldoende kunnen meedoen in de samenleving. Zeker voor de mensen die we 'vinden' blijven de activiteiten om de basisvaardigheden te verbeteren actueel.

In dit nieuwe actieplan willen we echter een element toevoegen, en dat is preventie, inzet op het voorkomen van laaggeletterdheid en het verbeteren van de basisvaardigheden. Dit willen we bereiken door een brede verbinding te leggen met het onderwijs in de volle breedte (te beginnen op de voorschool, via basisschool naar voortgezet onderwijs om te eindigen bij volwasseneneducatie).

We richten ons op het systeem om het kind heen, zodat ouders ook leesplezier gaan ervaren en zo hun kinderen beïnvloeden (dit sluit aan bij het projectplan Toekomstkracht Bibliotheek Twenterand "Verbinden, verbinden, verbinden").

Er worden al bewezen effectieve leesbevorderingsprogramma's als BoekStart en de Bibliotheek op School ingezet. Beide zetten in op een stimulerende leesomgeving, in de kinderopvang en op school, voor alle kinderen. Het betreft een samenwerking tussen de bibliotheek, kinderopvang, basisschool en voortgezet onderwijs (en praktijkonderwijs). Daarbovenop zijn er interventies voor kinderen/ouders/volwassenen die extra ondersteuning nodig hebben. Denk aan: Samen Digi-TAAL, de VoorleesExpress. Hiermee zetten we in op een samenhangende aanpak om een taalrijke gemeente te zijn voor alle inwoners, om laaggeletterdheid te voorkomen (preventie) en tegen te gaan, zodat iedereen mee kan doen.

Na de zomer van 2021 is de gemeente van start gegaan met een pilotproject Samen Digi-TAAL dat hier naadloos op aansluit. Verder zijn er gelden beschikbaar gekomen vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) die ook kunnen worden ingezet voor het verkleinen van achterstanden bij kinderen/jongeren op zowel de voorschool, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Daarom gaan we:

- de doelgroep verbreden, van 0 (2) jaar tot circa 100 jaar (hoger dan pensioenleeftijd. Ook ouderen, met name in relatie tot digitale vaardigheden).
- de verbinding leggen met regionale en provinciale activiteiten en ontwikkelingen.
- extra inzetten op taalvaardigheid vanaf de voorschool, op de basisschool en waar nodig ook op het voortgezet onderwijs (ook in het VO en praktijkonderwijs is het belangrijk om aandacht te hebben voor taalvaardigheid. Hierbij moeten we denken aan de doorgaande lijn, wanneer kinderen kwijtgeraakt worden wanneer ze naar het VO gaan en je ze later terugziet als jongvolwassenen met gebrekkige basisvaardigheden).

Omdat het hebben van voldoende basisvaardigheden invloed heeft op meerdere levensgebieden en ook de nodige beleidsterreinen van de gemeente raakt (waaronder: onderwijs, gezondheid, participatie, armoede- en schuldenproblematiek) is een integrale aanpak essentieel. Laaggeletterdheid is geen wettelijke taak voor gemeenten, wat per definitie betekent dat er geen geormerkt geld voor vrijgemaakt is door bijvoorbeeld het Rijk. Wij als gemeente Twenterand hebben al vele jaren de aanpak van laaggeletterdheid hoog op de agenda staan en willen ook nu (opnieuw) inzetten op een integrale aanpak. Vanaf 2025 komt de regierol geletterdheid - inclusief gezinsaanpak bij de gemeente te liggen. Het is hierbij belangrijk om in te zetten op een lokale netwerksamenwerking, aangestuurd door de gemeente, om inwoners/gezinnen te bereiken en ondersteunen en om daar effectief beleid op te ontwikkelen.

Om een integrale aanpak te bevorderen, kiezen we voor een nauwe aansluiting tussen de aanpak armoede en schulden en dit actieplan basisvaardigheden. Armoede en schulden zijn onderdeel geworden van het gemeentelijke preventie-akkoord dat begin 2023 is vastgesteld. Er is met het Meldpunt Geldzorgen en de aanwezige structuur van zowel professionele als vrijwillige organisaties al een actieve aanpak ontwikkeld, waarbij wordt aangesloten vanuit dit actieplan basisvaardigheden. Hierdoor wordt er breed naar deze problematiek gekeken, bijvoorbeeld ook vanuit gezondheidsperspectief. Inwoners die niet voldoende basisvaardig zijn, hebben relatief vaak te maken met armoede en/of schuldenproblematiek, zo blijkt uit diverse onderzoeken².

² De meest recente is de Volwassenen- en ouderenmonitor van de GGD 2021.

3. Impact van lage basisvaardigheden

Uit de in juni 2021 verschenen volwassenen- en ouderenmonitor van de GGD Twente blijkt dat volwassenen met lage basisvaardigheden vaker problemen ervaren op diverse terreinen dan volwassenen die wel voldoende basisvaardigheden hebben. Zo voelt bijna zeven op de tien (70 procent) van deze groep in Twente zich wel eens eenzaam, tegenover 46 procent onder alle volwassenen. Driekwart (78 procent) ervaart hun leven op dit moment als zinvol. Dat lijkt hoog, maar is toch een stuk lager dan gemiddeld in Twente (89 procent). Tot slot heeft een kwart (24 procent) regelmatig moeite met rondkomen, in heel Twente gaat het om 1 op de 10 volwassenen (11 procent).

Lage basisvaardigheden hangen vaak samen met, dan wel is terug te voeren op problemen op een of meerdere leefgebieden, zoals ook de cijfers uit de volwassen- en ouderenmonitor laten zien. Vaak is er dan sprake van een dieper probleem of combinatie van problemen. Deze leefgebieden zijn behoorlijk algemeen geformuleerd en hebben daardoor betrekking op een breed spectrum van het dagelijks leven. Hierdoor is de kans aanwezig dat iedereen (dus niet alleen mensen met lage basisvaardigheden) een probleem heeft op een of meerdere van deze terreinen. Wat niet wegneemt dat deze problemen voor de mensen met lage basisvaardigheden veelal groter en van meer invloed op hun dagelijks leven zijn. De GGD-cijfers ondersteunen deze aanname.

- **Geld:** goed leesbare/begrijpelijke documenten gemeente, waterschap, belastingdienst, banken, verzekeraars, uitzendbureaus. Prioriteit bij schuldhulpverlening, vroegsignalering. Rekeningen/facturen kunnen begrijpen (betaaltermijn, waar moet het naartoe). Kunnen internetbankieren!
- **Dak (huisvesting):** begrijpelijke communicatie woningcorporatie, overige verhuurders, bank/hypotheekverstrekker.
- **Erbij horen:** kunnen deelnemen aan samenleving. Folders of websites kunnen lezen van winkeliers, zoals supermarkten. Teksten/borden kunnen lezen en begrijpen, instructies, regels voor attracties/huisregels. Kaartje kunnen kopen voor ov, entreebewijzen. Weten waar je informatie kunt vinden.
- **Goed voelen:** mogelijkheid tot onderwijs (Taalpunt, volwassenonderwijs), kinderen kunnen helpen met huiswerk, geen schulden, werk, kunnen doen wat je wilt doen.
- **Gevoel en gedachten:** deze onder woorden kunnen brengen, begrip kweken in de eigen omgeving. Indien nodig, contact met huisarts/geestelijke hulp. Omgaan met onzekerheid die gepaard kan gaan met laaggeletterdheid.
- **Nu en later:** mogelijkheden om zaken te regelen. Afsluiten abonnementen, verzekeringen, zaken voor kinderen kunnen regelen. De voorwaarden/spelregels van deze voorzieningen kunnen begrijpen/lezen. Digitaal vaardig zijn (wordt steeds belangrijker).
- **Lichaam:** huisarts, apotheek, ziekenhuis, bijsluiters medicatie.

4. Evaluatie: elementen uit het vorige actieplan.

In dit hoofdstuk kijken we terug op de afgelopen periode. Wat is er gedaan? Waren deze interventies succesvol? Welke gaan mee naar de volgende jaren, en welke activiteiten worden afgebouwd dan wel gestopt?

- **VoorleesExpress:** De VoorleesExpress was volgens de betrokkenen een succes. Er zijn circa 20 vrijwilligers actief, en er waren voldoende aanmeldingen voor kinderen tot en met 8 jaar. Ook voor een oudere categorie (8 t/m 12 jaar). Hierover later in dit plan meer.
- **Bewustwording laaggeletterdheid.** In het vorige actieplan werd 'bespreekbaar maken' genoemd, ook wel aangeduid als handelingsverlegenheid. Er zijn in de vorige periode meerdere cursussen gegeven aan zowel gemeentelijke consultants en medewerkers van organisaties als Stichting ZorgSaam Twenterand, Evenmens en Avedan. Tot slot: de term 'bespreekbaar maken' dekt niet de lading, omdat het veel breder is. Daarom is het voorstel om vanaf nu te spreken over aanpak basisvaardigheden. Het gaat erom de handelingsverlegenheid te doorbreken, handvatten mee te geven en daadwerkelijk de mensen te bereiken die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden en ze bereid te vinden mee te doen d.m.v. warme overdracht richting het Taalpunt.
- **Taalambassadeurs:** In elk van de vier grotere dorpen in de gemeente is minstens één taalambassadeur actief. Taalambassadeurs zijn inwoners die laaggeletterd zijn (geweest). Zij zijn een belangrijke schakel in zowel het herkennen als het toeleiden van dorpsgenoten naar de cursussen of naar het Taalpunt. Er rust nog vaak een taboe op laaggeletterdheid, mensen lopen hier niet mee te koop. Een bekende inwoner of buurtgenoot is dan in de regel een betere match om problemen met basisvaardigheden bespreekbaar te maken dan een hulpverlener of een gemeenteambtenaar. Het voorstel is hier een actie op in te gaan zetten. Taalambassadeurs kunnen ingezet gaan worden bij voorbeeld organisaties, meetings etc.
- **Bedrijven als maatjes:** Dit onderdeel is in het vorige actieplan moeilijk uitvoerbaar gebleken. Het is helaas niet of nauwelijks van de grond gekomen in de afgelopen periode door prioritering op andere onderdelen bij zowel het Taalpunt als de gemeente. Bedrijven blijven wel een belangrijke groep om te blijven betrekken bij de activiteiten op het gebied van basisvaardigheden, want mensen die niet voldoende basisvaardig zijn, lopen regelmatig op hun werk vast door de taal. Werkinstructies en handleidingen kunnen bijvoorbeeld niet worden gelezen, of worden onvoldoende begrepen. Werkgevers hiervan bewust maken levert veel op. Werkgevers moeten hierin ook wat geboden worden, bijvoorbeeld het perspectief dat werknemers door het aanbieden van taalcursussen taalvaardiger worden, waardoor de kwaliteit van hun werk verbetert.
Dit kan op een aantal manieren opgepakt gaan worden bij de ondernemers:
 - Via de personen zelf die niet voldoende basisvaardig zijn die bijvoorbeeld bij de gemeente of het Taalpunt komen. Aanbieden om samen de werkgever te benaderen. Zeker als deze persoon aangeeft dat er in het bedrijf meerdere collega's ook niet voldoende basisvaardig zijn.
 - Proberen een bedrijfsambassadeur te werven, in nauwe samenwerking met de gemeentelijke bedrijfscontactfunctionaris.
 - Via de taalambassadeurs (zie hierboven).
 - Via de Kopgroep basisvaardigheden Provincie Overijssel.
- **Taalmeter:** De Taalmeter is een online screening waarmee organisaties op een snelle en eenvoudige manier mensen op het spoor kunnen komen die moeite hebben met lezen. De Taalmeter bepaalt niet het exacte niveau van geletterdheid, daar is een andere toets voor nodig. De screening bestaat uit vijf leesopdrachten met 24 verschillende vragen. De inzet was in 2019 een succes onder de mensen met een uitkering.

Zij werden door de werkconsulenten doorgestuurd naar het Taalpunt en/of een taal cursus op het ROC van Twente. Echter is de periode daarna gebleken dat het vervolg geen succes is geweest. Mensen waren zo zenuwachtig dat men het slecht zou invullen. Alle Taalmeters zijn toentertijd omgezet naar intakegesprekken. Daarna werden ze wel of niet gekoppeld aan een taalvrijwilliger. We willen de Taalmeter daarom niet continueren.

- **Vroegsignalering schulden:** Op dit terrein zijn de afgelopen jaren diverse stappen gezet, zoals contact leggen met de partijen die op dit terrein actief zijn, zoals BOOT en Manna. Ook is ondersteuning aangeboden door het Taalpunt door middel van begrijpelijke taal voor wat betreft het Meldpunt Geldzorgen. Het Meldpunt Geldzorgen is actief en de doelgroep is steeds beter in beeld. We gaan hier daarom graag mee door.
- **Aanpassen communicatie:** In de afgelopen periode was er aandacht voor de leesbaarheid van de gemeentelijke communicatie-uitingen zoals brieven, berichten op de website en social media en openbare stukken. Deze werden voorgelegd en van feedback voorzien door medewerkers van het Taalpunt en waar nodig aangepast. Het Taalpunt is veel meer adviserend, zodat men uiteindelijk zelf kan hertalen. Dat is ook de werkwijze van het Taalpunt. Zodra zij een hulpvraag krijgen, geven ze tips over hoe het omgezet kan worden.
- **KiDi-app:** Vanuit het Innovatiefonds heeft het college subsidie verstrekt voor het ontwikkelen van de KiDi-app. De app is in 2021 in gebruik genomen, maar helaas blijkt deze niet goed te werken en is deze nog steeds niet functioneel. Daarom is eind 2022 besloten te stoppen met de Kidi-app.

Feiten en cijfers, per 31 december 2022

Activiteit	Bereik
Bereik taal cursussen (actieve koppelingen)	42 personen, 5 op wachtlijst
Aantal vrijwilligers taallessen	18 vrijwilligers, waarvan er in 2023 5 gestopt zijn.
Digitale cursussen	16 cursisten
Vrijwilligers, gericht op digitale cursussen	6 vrijwilligers

Samenvattend is een flink deel van de acties uit het vorige actieplan uitgevoerd, maar hebben corona en de bezetting van zowel het Taalpunt als betrokken gemeentelijke afdelingen ervoor gezorgd dat er op sommige terreinen minder is gerealiseerd dan vooraf was gehoopt.

5. Acties periode 2023-2026

Voor de komende periode stellen we de volgende doelen:

- Inzet op een bredere doelgroep, mede door een verbinding te leggen met de IBN en de MAG waarin ook activiteiten in relatie tot basisvaardigheden opgenomen zullen gaan worden.
- Naast opsporing en bestrijding, meer aandacht voor preventie van laaggeletterdheid en verbeteren van de basisvaardigheden. Ook moeten we hierbij denken aan een doorgaande lijn leesbevordering én aan de gezinsaanpak geletterdheid, met een regierol voor de gemeente vanaf 2025.
- De contacten met bedrijven op een goede manier vormgeven.
- Uitbouwen/behouden van de succesvolle elementen uit de aanpak laaggeletterdheid.

5.1 Uitgaan van bredere doelgroep en signalering

Betrokken levensgebieden: Erbij horen, Goed voelen, Nu en Later

Cijfers over lage basisvaardigheden in gemeenten nemen vaak de beroepsbevolking als uitgangspunt. Ons idee is dat deze doelgroep te nauw is en daarom is het voorstel om deze uit te breiden. We denken hierbij vooral aan een uitbreiding richting kinderen en ouderen. De leeftijdsgrens wordt dan 0 tot circa 100 jaar (hoger dan pensioenleeftijd. Ook ouderen, met name in relatie tot digitale vaardigheden). De pilot Samen Digi-TAAL (zie verderop in dit plan) voorziet hier in belangrijke mate in. Samen Digi-TAAL willen we verder brengen en het bereik verhogen (in 2024 zijn alle doelgroepkinderen ten minste 1x in aanraking gekomen met dit programma). Ouderen worden uiteraard niet vergeten. Meer hierover in onderdeel 5.7 van dit plan.

Verder willen we een samenwerking op gang brengen tussen de JGZ, GGD (consultatiebureau) en het Taalpunt, om zo ouders die niet voldoende basisvaardig zijn op het spoor te komen. De aanvulling is dan dat deze partijen actiever ook ouders gaan aanmelden of in elk geval attenderen op taalhulp voor volwassenen. In de gezinsaanpak geletterdheid gaat het om de ondersteuning van ouders om een taalrijke omgeving voor hun kinderen te creëren om de taalontwikkeling te stimuleren én om te werken aan de eigen basisvaardigheden. Een andere interventie die hierbij aansluit is het uitbreiden van de VoorleesExpress. Deze loopt nu tot en met de leeftijd van 8 jaar. Het voorstel is om de leeftijdsgroep uit te breiden tot en met 12 jaar. Voor de groep kinderen 8-12 jaar komen veel aanvragen binnen, vandaar deze uitbreiding. Dan beslaat de leeftijdsperiode de gehele basisschoolperiode van jonge kinderen.

Voor de kinderen vanaf 8 jaar gaat de VoorleesExpress over in DoorleesExpress. De DoorleesExpress richt zich op kinderen tot en met 12 jaar. Het is een gezinsgerichte interventie, dus het gaat niet alleen om de kinderen maar ook om de ouders. Voor de kinderen 12-18 jaar willen we ze laten aansluiten bij de avondschoon die ook opgericht gaat worden (hierover later meer). De doelgroep wordt dan ook uitgebreid voor kinderen/jongeren tot en met 18 jaar. De bibliotheek is al enige tijd een locatie van Stichting VoorleesExpress. Stichting VoorleesExpress is de landelijke eigenaar van het project en de lokale bibliotheek is uitvoerder in gemeente Twenterand. De werkzaamheden van de bibliotheek uitbreiden naar kinderen tot en met 12 jaar met een taalachterstand is iets wat al plaatsvindt. Het betreft een andere aanpak voor deze andere doelgroep (van voorlezen meer naar samen lezen). Leesplezier staat centraal. Daarnaast gericht op de ouders.

Op dit moment bereikt de VoorleesExpress 20 gezinnen en bestaat deze uit 17 vrijwilligers. Dit aantal willen we graag uitbreiden, zeker als het aantal aanmeldingen van kinderen van 8-12 jaar groot is, zullen er meer vrijwilligers nodig zijn. Het wordt steeds moeilijker om vrijwilligers voor de taalcursussen te werven. Werving van vrijwilligers blijft een grote uitdaging.

Digitale vaardigheden en digitaal werken zijn de laatste jaren steeds belangrijker geworden. Door de coronamaatregelen hebben digitaal vergaderen en werken een nog grotere vlucht genomen dan in de jaren daarvoor. Daarom willen we in het aanbod van cursussen en vaardigheden ook meer aandacht voor digitale vaardigheden. De bibliotheek is actief bezig met het organiseren van cursussen digitale vaardigheden en heeft een jaarplanning digitale vaardigheden in de vorm van cursussen en inlopen. Hier blijft de komende jaren meer aandacht voor.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Project Samen Digi-Taal verder uitrollen en het bereik van het aantal kinderen verhogen.	Gemeente, bibliotheek, basisscholen, kinderopvangorganisaties	Doorlopend
VoorleesExpress uitbreiden en DoorleesExpress oprichten en uitbreiden met 5-10 vrijwilligers.	Bibliotheek (gemeente faciliteert)	Doorlopend

5.2 Relatie tussen Taalpunt en de gemeente verder uitbouwen

Betrokken levensgebieden: Geld, Erbij horen, Goed voelen, Nu en Later

Samen met de consultants en het team communicatie gaan we het volgende doen:

- De Training 'taal is best lastig' voor gemeentelijke consultants Jeugd en Wmo en naar behoefte van andere partners in het voorliggend veld en organisaties, consultatiebureau medewerkers, praktijkondersteuners van de huisartsen (poh'ers), pedagogisch medewerkers van kinderopvangorganisaties, leerkrachten uit het primair onderwijs en thuiszorgmedewerkers. Er worden afspraken gemaakt over hoeveel personen er vervolgens worden doorgestuurd naar het Taalpunt.
- Aansluiting zoeken bij Direct Duidelijk- deal. Hiermee beloven we als gemeente dat we:
 - Beleid maken om direct duidelijk te communiceren. We voeren dit beleid uit en beoordelen de resultaten.
 - Afspreken wat we willen verbeteren en hoe we de resultaten gaan beoordelen.
 - Ervoor zorgen dat onze medewerkers hulp krijgen om direct duidelijk te communiceren.
 Het belang van duidelijk communiceren met inwoners is al heel lang bekend. In het verleden zijn er veel initiatieven geweest. Helaas zijn die om diverse redenen niet of niet voldoende blijven hangen. Om Direct Duidelijk wel te laten slagen, kiezen we ervoor om het projectmatig op te zetten. Het project is geslaagd als de doelstellingen en uitgangspunten van Direct Duidelijk een blijvend onderdeel zijn van onze cultuur. Hiervoor zal een interne projectgroep opgericht gaan worden (waaronder medewerkers van het team communicatie, beleidsmedewerker onderwijs). Succes is dus volledig afhankelijk van hoe goed het lukt om Direct Duidelijk te borgen in de organisatie.
- Afspraken maken tussen Taalpunt en team communicatie over teksten die aan het Taalpunt worden voorgelegd. Niet alles kan, dus hier gaan we gerichte keuzes in maken. Ook maken we afspraken over de termijn waarop het Taalpunt kan reageren. De website en uitingen van de gemeente op sociale media zijn hierbij een belangrijk aandachtspunt, omdat digitale communicatie steeds belangrijker wordt. Daarnaast kijken we specifiek naar het taalgebruik in indicaties en beschikkingen, zodat juridisch ingestoken stukken voor iedereen begrijpelijk zijn. Er zal nog bekeken gaan worden om hier een werkgroepje voor op te gaan zetten (waarin bibliotheek, Taalpunt en gemeente deel van uitmaken).
- De aanpak continueren waarbij de gemeentelijke werkconsultanten mensen doorsturen naar het Taalpunt waarbij het vermoeden bestaat dat zij laaggeletterd zijn.
- Het Taalpunt lijkt alleen in de bibliotheek in Vriezenveen te zitten, maar mensen zijn in elk filiaal van de bibliotheek welkom. Om dit verder en beter uit te dragen gaan we inzetten op het vergroten van de bekendheid van het Taalpunt in samenwerking met team communicatie.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Afspraken maken tussen team communicatie en Taalpunt over lezen stukken (welke, termijn, etc.).	Gemeente, Taalpunt	2023
Promotiecampagne Taalpunt opzetten.	Gemeente i.o.m. Taalpunt	2023
Aansluiten bij Direct Duidelijk – deal.	Gemeente i.o.m. Taalpunt	2023
Training ‘taal is best lastig’ aanbieden aan gemeentelijke consulenten en voorliggende partners.	Taalpunt, leden stuurgroep	Jaarlijks herhalen
Afspraken maken over het aantal mensen dat per consulent/medewerker wordt doorverwezen.	Gemeente, instellingen	Direct na cursus

5.3 Voorliggende partners een grotere rol geven in het actieplan

Betrokken levensgebieden: Lichaam, Erbij horen, Goed voelen, Nu en Later

In de vorige actieperiode hebben ook voorliggende partners als Stichting ZorgSaam Twenterand (via de zorginformatiepunten) een cursus van de coördinator van het Taalpunt gehad. Deze cursus zal moeten worden opgefrist. Ook zullen met deze partners afspraken gemaakt moeten gaan worden over een structurele aanpak. Dit zal aan gaan sluiten bij de acties die genoemd gaan worden in de MAG. Hoe kunnen zij aandacht voor basisvaardigheden borgen in bijvoorbeeld werkprocessen en / of beleid, zodat dit ook blijvend is en niet afhankelijk is van de mensen die er op dit moment actief mee zijn. Daarnaast uitbreiden naar in elk geval de consulenten/verpleegkundigen van Avedan (maatschappelijk werk), Evenmens (gericht op mantelzorgers) en MEE (LVB-doelgroep). Net als met de consulenten een afspraak maken over het aantal personen dat wordt aangedragen voor een cursus. Een ander idee betreft de huisartsen. Als de poh'ers worden getraind in het herkennen van laaggeletterdheid, dan kunnen zij ook een rol krijgen in het verwijzen en het bespreekbaar maken. Een interessante groep hierin zijn pedagogisch medewerkers van kinderopvangorganisaties en leerkrachten en intern begeleiders van de basisscholen. Door de pilot Samen Digi-TAAL zullen zij de komende periode meer aandacht krijgen voor laaggeletterdheid (in 2021 is voor het eerst een avond georganiseerd voor pedagogisch medewerkers van de eerste deelnemende vve-aanbieders³).

Samenstelling stuurgroep laaggeletterdheid⁴

Lokaal is een overleg ingesteld om de voortgang van dit actieplan en andere laaggeletterdheidsdoelstellingen te monitoren: de stuurgroep laaggeletterdheid. In deze stuurgroep zitten momenteel de volgende partijen:

- Bibliotheek
- Stichting ZorgSaam Twenterand
- ROC
- Stichting Lezen en Schrijven
- Gemeente Twenterand

De gemeente wil graag dat MEE IJsseloevers in de stuurgroep plaatsneemt en gaat met de Stichting Lezen en Schrijven in gesprek over hun rol en inbreng in de stuurgroep.

³ Vve staat voor voortijdige voorschoolse educatie. Kinderen van 2,5 tot 4 jaar komen hier volgens bepaalde criteria (waaronder een – dreigende – taalachterstand) voor in aanmerking.

⁴ Met de leden van de stuurgroep laaggeletterdheid wordt nog afgestemd om dit aan te passen in stuurgroep basisvaardigheden.

Daarnaast is besloten om een werkgroep op te zetten. Deze bestaat uit de coördinator van het Taalpunt, de beleidsmedewerker onderwijs en welzijn van de gemeente en een welzijnsmedewerker van Stichting Zorgzaam Twenterand. De stuurgroep zal twee of drie keer per jaar bijeenkomen en de voortgang van het actieplan bespreken. De concrete uitvoering van de actiepunten zal voornamelijk bij de werkgroep⁵ liggen.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Stuurgroep LGL uitbreiden.	Huidige partijen stuurgroep	Maart 2023
Werkgroep LGL oprichten.	Taalpunt, Gemeente, ROC, Stichting ZorgSaam Twenterand	Maart 2023
Afspraken maken met voorliggende partners als GGD, huisartsen, kinderopvang-organisaties.	Gemeente i.s.m. Taalpunt	2023 (er zijn wel overleggen geweest, maar er zijn nog geen specifieke afspraken gemaakt)
Cursus laaggeletterdheid naar behoefte aanbieden.	Organisaties, Taalpunt	Doorlopend
VoorleesExpress uitbreiden en DoorleesExpress oprichten en uitbreiden met 5-10 vrijwilligers.	Bibliotheek/Taalpunt/Stichting ZorgSaam Twenterand	2023

5.4 Contact met bedrijven

Betrokken levensgebieden: Geld, Erbij horen, Goed voelen, Gevoel en gedachten

De contacten met bedrijven zijn in de afgelopen periode wisselend verlopen. Alleen een voorlichting geven heeft onvoldoende gewerkt. Toch denken we dat het nodig is om bedrijven te blijven betrekken. Een van de redenen hiervan is dat werknemers die niet voldoende basisvaardig zijn, vaak niet volwaardig kunnen deelnemen aan het arbeidsproces, omdat zij bepaalde instructies en regels niet of onvoldoende begrijpen. Deze werknemers een cursus aanbieden of gericht binnen het bedrijf de nodige vaardigheden te scholen is een win-winsituatie, zowel het bedrijf en de werknemer hebben hier voordeel van. De aanpak uit 2022 heeft niet voldoende gewerkt. Ook regionaal is het betrekken van bedrijven bij basisvaardigheden een dilemma. Mede omdat bedrijven regelmatig in meerdere gemeenten actief zijn en zeker voor hun werknemers geldt dat zij lang niet altijd in de gemeente wonen waar het bedrijf is gevestigd. Dit betekent niet dat het betrekken van bedrijven geheel kan worden losgelaten. De activiteiten voor 2023 en verder zullen daarom op het volgende gericht zijn:

- Nauwere samenwerking met het gemeentelijke cluster Economische Zaken.
- Link leggen met de regionale aanpak via het programma Samen Sterk Staan en de Kopgroep Basisvaardigheden Provincie Overijssel. Wethouder Van der Ham is samen met haar collega uit Hengelo portefeuillehouder voor deze aanpak, die zich specifiek richt op bedrijven uit de regio. Het programma Samen Sterk Staan richt zich op de brede aanpak van basisvaardigheden in Twente, de aanpak bij bedrijven is daar een onderdeel van.
- Inzet via de lokale ondernemersverenigingen (door een introductieavond basisvaardigheden aan te bieden en de taalambassadeurs hier meer in te gaan zetten).
Op deze manier wordt bewustwording en enthousiasme gecreëerd voor de aanpak en het aanbieden van taalcursussen/deelname taalmeter. Maar denk bijvoorbeeld ook aan het beter leesbaar maken van veiligheidsinstructies, protocollen en regelementen, enzovoort.

⁵ Met de leden van de werkgroep laaggeletterdheid wordt nog afgestemd om dit aan te passen in werkgroep basisvaardigheden.

- Proberen 1 of 2 bedrijven achter de aanpak te scharen. Cursussen aanbieden op de werkvloer. Hier aandacht aan geven. Hopen op aanzuigende werking/vliegwieleffect.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Bijeenkomsten ondernemersverenigingen bezoeken en link leggen met taalambassadeurs.	Gemeente/Taalpunt/ taalambassadeurs	1 ^e helft 2023
Koppeling met regionale aanpak.	Gemeente	Doorlopend

5.5 Verbinding leggen met onderwijsagenda/maatschappelijke agenda

Betrokken levensgebieden: Erbij horen, Goed voelen, Nu en Later

De gemeente en de bibliotheek hebben in het voorjaar van 2021 een landelijke subsidie aangevraagd voor Samen Digi-TAAL. Helaas is deze door een behoorlijke overvraging van het gevraagde budget niet toegekend. De gemeente Twenterand heeft ervoor gekozen om toch door te gaan met dit project en zelf het overgrote deel van de kosten te financieren. Bij Samen Digi-TAAL worden zowel kinderen met een taalachterstand en hun ouders betrokken. Zij krijgen een iPad in bruikleen waarop door middel van educatieve apps aan de taalvaardigheid van ouders en kinderen wordt gewerkt. Zowel basisscholen en kinderopvangorganisaties zijn betrokken. Er zijn enkele ouderbijeenkomsten waarin het effect is gemonitord. Vanuit de scholen en kinderopvangorganisaties in de werkgroep doorgaande lijn is enthousiast gereageerd.

Een ander voornemen is om ook de GGD mee te nemen in de voorlichting over het herkennen van lage basisvaardigheden. Als zij bijvoorbeeld een vve-indicatie toekennen voor een kindje met een taalachterstand moet de standaard worden om te bezien of bij de ouders geen sprake is van het feit dat ze moeite hebben met basisvaardigheden. Vervolgens kunnen de ouders worden doorgestuurd naar het Taalpunt.

De VoorleesExpress wordt gecontinueerd en uitgebreid met de DoorleesExpress voor kinderen tot en met 12 jaar. Voor de kinderen van 12 – 18 jaar wordt aansluiting gezocht bij de avondschool die opgericht gaat worden. Er kwamen in de afgelopen periode veel aanvragen binnen voor met name de leeftijdsgroep van 8 tot 12 jaar.

De komende periode willen we ook kijken naar het uitbreiden van zowel het aantal vrijwilligers en voorlezers (rond de 20 in 2020) en ook naar het opzetten van meerdere locaties, zoals bij de bibliotheek in Het Punt in Vroomshoop en De Klaampe in Westerhaar-Vriezenveensewijk.

De mogelijkheden tot de oprichting van een avondschool op Het Noordik zijn onderzocht en er kan gemeld worden dat op 12 september 2023 de inschrijfvond van start gaat. Het is een plek waar iedere inwoner van Twenterand wat kan leren. De doelgroep die we willen bereiken, zijn alle inwoners van Twenterand, die op de één of andere manier niet in de gelegenheid zijn (geweest) om hun basisvaardigheden te ontwikkelen, zodat ze als volwaardig mens kunnen meedoen in de maatschappij. Met dit educatieve programma, gericht op alle ontwikkelingsgebieden, gaat de inwoner, in groepen, aan de slag. In dit samenwerkingsproject worden inwoners (en hun kinderen) op locatie Het Noordik Vroomshoop begeleid in de taal- en digitale ontwikkeling en het leerplezier. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van de basismeters (dat is ook een eis van de subsidieverstrekker Tel mee met Taal) van Stichting Lezen en Schrijven, om te meten.

Met dit gerichte aanbod worden ouders ook thuis gestimuleerd en ondersteund. Door een positieve leesopvoeding gaan inwoners:

- > Voorlezen aan hun kind.
- > Praten met hun kind o.a. over de verhalen in de prentenboeken.
- > Het goede voorbeeld geven door zelf te lezen.
- > Thuis boeken of tijdschriften verzamelen.
- > Met de kinderen naar de bibliotheek om blijvend met taal te oefenen.
- > Met de scholieren in gesprek over school en ontwikkeling.
- > Zien dat een leven lang leren belangrijk is.
- > Begrijpen wat er gaande is in de maatschappij.

> Zichzelf beter redden op het gebied van basisvaardigheden, waardoor de druk van het kind gaat. Hierdoor wordt blijvend de ontwikkeling van inwoners gestimuleerd en kunnen verdere taalachterstanden voorkomen worden. De bijeenkomsten/lessen vinden plaats op Het Noordik in Vroomshoop. Zij worden begeleid door minimaal twee personen. In de gemeente Twenterand worden in 2023/2024 in de projectperiode (6x 10 weken) 110 inwoners bereikt.

De gemeente Twenterand krijgt jaarlijks een flink bedrag om onderwijsachterstanden terug te dringen. Dit budget wordt ook ingezet om de gemeentelijke inspanningen voor Samen Digi-TAAL te financieren. Waar mogelijk wordt gekeken of er vaker een beroep op deze OAB-gelden (onderwijsachterstandenbeleid) kan worden gedaan om initiatieven op het gebied van basisvaardigheden te financieren en te stimuleren.

Voor jongeren is er vanuit de Twentse Belofte⁶ al ruime aandacht voor de groep voortijdig schoolverlaters en jongeren die aan het werk zijn, maar dan zonder startkwalificatie. Deze groep wordt actief benaderd door het Leerwerkloket (LWL). We leggen de verbinding met het LWL om ook basisvaardigheden mee te nemen bij de aanpak van het LWL, waarna een jongere gebruik kan maken van het lokale aanbod of de volwasseneneducatie op het ROC van Twente. Voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) worden zoveel mogelijk gestimuleerd om hun opleiding alsnog af te maken of een andere opleiding te starten. Hierdoor kan het gebrek aan basisvaardigheden onder deze groep zoveel mogelijk voorkomen worden, waardoor deze jongeren geen of veel minder problemen ervaren in hun latere leven. Als aanvulling hierop treedt Taalpunt in contact met de ouders van deze jongeren, om hen (indien nodig) richting de taalhulp te krijgen.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Uitvoeren Samen Digi-TAAL.	Gemeente, basisscholen, kinderopvangorganisaties	Doorlopend
Afspraken maken met Leerwerkloket over jongeren met gebrek aan basisvaardigheden.	Gemeente	2023
Aanbod VoorleesExpress uitbreiden en DoorleesExpress oprichten. Dit uitdragen via scholen, bso, bibliotheek.	Bibliotheek samen met vrijwilligers VoorleesExpress	2023
Opzet avondschoon.	Bibliotheek. Taalpunt, Noordik en gemeente	2023

⁶ Kwetsbare jongeren hebben vaak te maken met een groot aantal organisaties. Denk maar eens aan het maatschappelijk loket van de gemeente, zorginstellingen en externe begeleiding van professionals. Ook scholen zijn intensief betrokken bij het bieden van hulp aan deze jongeren. Met de Twentse Belofte zorgen we ervoor dat die organisaties goed samenwerken.

5.6 Doorontwikkelen vroegsignalering en toegankelijke schulddienstverlening

Betrokken leefgebieden: Geld, Dak, Erbij horen, Goed voelen

Er zijn in de gemeente veel organisaties actief die mensen helpen met (problematische) schulden, zoals stichting BOOT, Stadsbank Oost-Nederland en Avedan. Er bestaat een sterke relatie tussen lage basisvaardigheden en het hebben of krijgen van schulden. Inwoners die niet voldoende basisvaardig zijn, krijgen meer dan gemiddeld te maken met (problematische) schuldenproblematiek. Dit komt vooral omdat ze niet altijd in staat zijn om alle financiële voorzieningen aan te vragen waar ze recht op hebben en niet altijd brieven van instanties begrijpen. Bovendien blijkt dat zij vaker slachtoffer zijn van geldfraude dan mensen die wel voldoende basisvaardig zijn. Mensen met financiële problemen kunnen terecht bij het Meldpunt Geldzorgen van de gemeente. Het herkennen en bespreekbaar maken van moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden is een belangrijk speerpunt van het Meldpunt Geldzorgen. Ook willen we kijken hoe de aanpak structureel kan worden. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid om ook medewerkers van woningcorporatie Mijande Wonen te betrekken bij het aanbieden van cursussen op het gebied van (het herkennen van) basisvaardigheden. Ook zij kunnen hierin een signaleringsfunctie hebben. Naast het herkennen en bespreekbaar maken van problemen op dit gebied is het vervolgens belangrijk dat mensen gemotiveerd worden om scholing te gaan volgen, bijvoorbeeld bij het Taalpunt en/of het ROC.

De gemeente heeft vanuit de schuldenaanpak in 2021 een begin gemaakt met het implementeren van stress-sensitieve dienstverlening. Die vorm van dienstverlening houdt er rekening mee dat mensen met financiële problemen veel stress ervaren en dat dit gevolgen heeft voor hun houding en gedrag. Binnen stress-sensitieve dienstverlening kijken we naar de situatie van de inwoner en wat hij nodig heeft. Als we weten dat een inwoner jonge kinderen heeft, dan nodigen we hem niet uit buiten schooltijden of we regelen kinderopvang. We herinneren de betreffende inwoner aan een gemaakte afspraak en als hij een afspraak mist, dan sanctioneren we niet maar proberen we te motiveren. Stressfinanciële dienstverlening is vooral een cultuuromslag in het kijken naar de klant. Door onze dienstverlening stress-sensitief in te richten verlagen we de drempels om hulp te zoeken bij financiële problemen. Begrijpelijk en toegankelijk communiceren is hier ook een belangrijk onderdeel van. Net als het mogelijk maken van het aanvragen van minimavoorzieningen op papier in plaats van alleen digitaal. Taalpunt kan waar nodig als verbinder optreden tussen de gemeente en de betreffende cliënt(en). Vanuit het Taalpunt is naar voren gekomen dat de cursisten angst hebben voor internetbankieren (angst om verkeerde sites/links te gebruiken en daardoor geld kwijt kunnen raken). Er heeft samen met De Jager Adviesbureau een succesvolle workshop plaatsgevonden over Veilig online bankieren en er staat er weer een op de planning.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Basisvaardigheden integreren in de aanpak Vroegsignalering.	Gemeente, partners	Doorlopend
Medewerkers Meldpunt Geldzorgen trainen in training 'taal is best lastig'.	Gemeente, Taalpunt	Gedaan
Informatie over financiën en schuldhulpverlening vereenvoudigen. Bijvoorbeeld door deze met behulp van communicatie uitingen als visuals en video's aan te bieden.	Gemeente, Taalpunt	Doorlopend

5.7 Basisvaardigheden onderdeel laten zijn van aanpak en coalitie Een tegen eenzaamheid

Betrokken leefgebieden: Erbij horen, Goed voelen, Gevoel en gedachten

Uit de Volwassenen- en ouderenmonitor van de GGD uit 2021 blijkt dat laaggeletterden zich vaker eenzaam voelen. Eenzaamheid is een prioriteit in het collegebeleid waar de afgelopen jaren al veel aan is gedaan. Zo is er de Coalitie Eén tegen eenzaamheid waar onder meer Stichting ZorgSaam Twenterand, Mijande Wonen en Evenmens bij betrokken zijn. We gaan moeite hebben met lezen en schrijven onder de aandacht brengen van de leden van de coalitie Een tegen Eenzaamheid, bijvoorbeeld door het aanbieden van de training 'taal is best lastig'.

5.8 Verbinding leggen met regionale aanpak, provinciale initiatieven en landelijk beleid

Betrokken leefgebieden: allemaal

Er is een regionaal actieplan voor een integrale aanpak van basisvaardigheden⁷. Er wordt gesproken over een regionaal educatieplan, waaraan dan een gemeentelijk uitvoeringsplan kan worden gekoppeld.

De Twentse aanpak van basisvaardigheden verloopt langs twee interventielijnen:

1. Het terugdringen van laaggeletterdheid door herkennen, motiveren en doorverwijzen van laaggeletterden en het verhogen van basisvaardigheden.
2. Het voorkomen van laaggeletterdheid door vroegtijdig aandacht voor (de kans op) taalachterstand bij de jeugd op school en daarbuiten, en voor volwassenen bij de inburgering⁸.

Belangrijkste verschil met de gemeentelijke aanpak is dat wij ervoor kiezen om de inburgeringscursussen los te koppelen van het actieplan basisvaardigheden. Voor deze verschillende doelgroepen is een aparte aanpak nodig. De Twentse WEB-gelden worden volledig weggezet bij het ROC van Twente, waar wij ook gebruik van maken. De inzet op het voorkomen van lage basisvaardigheden is met name interessant, omdat het plan nadrukkelijk de link legt met het onderwijsachterstandenbeleid en voor- en vroegschoolse educatie (vve). Op gemeentelijk niveau is hier in dit actieplan ook de nodige aandacht voor.

De provincie Overijssel wordt meer actief op het gebied van basisvaardigheden. Begin 2022 is de provincie gestart met het investeringsprogramma Basisvaardigheden Overijssel. Het investeringsprogramma bestaat uit 3 programmaliijnen: preventie en onderwijs, arbeidsmarkt en brede inclusie. Samen met de gemeenten: Kampen, Hardenberg, Twenterand, Almelo, Dalfsen en Lossler, Stichting Lezen en Schrijven, Stichting Leren en Leven en Rijnbrink is de provincie gestart met het project Preventie en onderwijs basisvaardigheden Overijssel. Op 16 februari 2023 heeft het gezamenlijk startschot hiervoor plaatsgevonden. Dit project is erop gericht op het voorkomen van taalachterstanden bij de kleinste kinderen tussen 2,5 - tot 5/6 jaar. Het project heeft als doel dat alle kinderen bij aanvang van het basisonderwijs een start krijgen zonder achterstanden in taalvaardigheden en/of sociaal emotionele vaardigheden. Het project sluit aan op het gemeentelijke achterstandsbeleid en wordt gerealiseerd in de meest kansarme buurten. Binnen het project is gekozen voor een integrale aanpak, waarbij (het gebrek aan) basisvaardigheden wordt gezien in samenhang met fenomenen als armoede en kansenongelijkheid.

In het project wordt bij alle initiatieven samengewerkt met zowel de kinderopvang en de scholen als de bewoners van de buurten/wijken en de ouders van de leerlingen. Er wordt aangesloten bij en voortgebouwd op wat nu al goed werkt en gestreefd naar wetenschappelijke onderbouwing én uitwisseling van good practices tussen deelnemende kindcentra, scholen en gemeenten.

⁷ Samen Sterk Staan! Naar een integrale Twentse aanpak van laaggeletterdheid in 2024.

⁸ Samen Sterk Staan! Naar een integrale Twentse aanpak van laaggeletterdheid in 2024, blz. 12.

Ook is er het Masterplan basisvaardigheden. In dit Masterplan wordt genoemd dat de basis voor de kennis en vaardigheden die je later nodig hebt, in belangrijke mate op school wordt gelegd. Als je bepaalde basisvaardigheden niet voldoende op school leert, kun je dit later niet meer eenvoudig inhalen. Het masterplan is een integraal en duurzaam programma voor de lange termijn. De aanpak moet ervoor zorgen dat de leraar goed toegerust is om het beste onderwijs te geven in taal, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale vaardigheden.

Met een 'Masterplan basisvaardigheden' investeert het kabinet structureel 1 miljard euro op jaarbasis in het funderend onderwijs voor versterking van deze basisvaardigheden (taal, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid).

Deelname aan provinciaal laaggeletterdheidsproject

De provincie Overijssel heeft een laaggeletterdheidsproject opgezet dat zich specifiek richt op het doorbreken van de intergenerationele effecten van laaggeletterdheid en daardoor inzet op jonge kinderen in de leeftijd van 0-5 jaar. Hierbij wordt nadrukkelijk de samenwerking gezocht met basisscholen en kinderopvang. Dit project sluit naadloos aan bij de aanpak van Samen Digi-Taal in Twenterand. De gemeente is daarom een van de vijf Overijsselse gemeenten waar de effecten van de lokale aanpak worden onderzocht en verbonden aan andere kansrijke initiatieven. De aanpak wordt op korte termijn geconcretiseerd voor de lokale situatie, maar zal zich naar verwachting gaan richten op kinderen – en hun ouders – in Westerhaar-Vriezenveensewijk en Vroomshoop.

Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

In het project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid wordt een samenhangende lokale aanpak ontwikkeld, met als doel meer taalarme gezinnen effectief te ondersteunen. Binnen deze aanpak ligt de regierol bij gemeenten. Ook is er een belangrijke verbindende rol weggelegd voor bibliotheken. De gezinsaanpak is een onderdeel van de algemene aanpak van basisvaardigheden. Binnen een gemeente zijn er altijd meerdere organisaties betrokken bij de gezinsaanpak. Wanneer deze organisaties goed samenwerken kunnen gezinnen op een effectieve manier worden bereikt. Voor zo'n succesvolle gezinsaanpak is het nodig dat lokaal de bestaande kennis, materialen en activiteiten op een goede manier aan elkaar worden verbonden. Een dergelijke samenwerking vraagt om een goede aansturing. Vanaf 2025 nemen de Nederlandse gemeenten deze regierol op zich, net zoals we dat voor de gehele aanpak van basisvaardigheden dan gaan doen.

Dit actieplan 2023-2026 is op dit moment een opmaat naar die regierol en netwerksamenwerking op geletterdheid/gezinsaanpak. Het stappenplan wat is ontwikkeld www.gezinsaanpak.nl zal gebruikt gaan worden om de samenhangende lokale aanpak verder op te pakken met de bestaande samenwerkingspartners, zoals de bibliotheek.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Deelnemen aan overleg Basisvaardigheden Overijssel.	Gemeente	Doorlopend
Alert zijn op regionale/landelijke subsidiemogelijkheden.	Gemeente	Doorlopend
Aansluiten bij landelijk en regionaal beleid.	Gemeente	Doorlopend
Aansluiten bij Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.	Bibliotheek, gemeente	Doorlopend

5.9 Preventie van (de negatieve gevolgen van) lage basisvaardigheden

Betrokken leefgebieden: allemaal

In zekere zin zijn alle activiteiten uit dit actieplan gericht op de inzet op het voorkomen van laaggeletterdheid en daarmee het verbeteren van de basisvaardigheden, maar het is mogelijk om hier nog specifiek naar te kijken. Zo is laaggeletterdheid in relatie tot gezondheidsproblemen opgenomen in het actieplan preventie. Daarnaast willen we in gesprek met de alliantiepartners: wat doen zij al op dit gebied? Wat hebben ze hiervoor nodig?

Laaggeletterdheid is een probleem dat in meerdere families al generaties speelt. Een voorbeeld: opa en oma waren analfabeet, de ouders zijn laaggeletterd, de tienerzoon zakt gestaag af naar leerniveau vmbo-kader en het jongste kind heeft een vve-indicatie. Deze overerving van generatie op generatie moet worden doorbroken.

De Twentse gemeenten werken op meerdere terreinen samen met zorgverzekeraar Menzis, de zogeheten Samenwerkingsagenda. Het gaat hier om projecten of interventies die een beroep op (duurdere) eerste- of tweedelijnszorg voorkomen.

Hiermee bespaart zowel de gemeente als de zorgverzekeraar geld. De gemeente gaat (eventueel in samenwerking met andere gemeenten) proberen om laaggeletterdheid op de samenwerkingsagenda met Menzis te krijgen.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Voorkomen van laaggeletterdheid onderdeel laten uitmaken van preventieaanpak.	Gemeente, instellingen	Doorlopend

5.10 Onderzoek doen naar monitoring

Betrokken leefgebieden: allemaal

Het college van de gemeente Twenterand heeft door een subsidie uit het Innovatiefonds te verstrekken bijgedragen aan de ontwikkeling van de zogeheten KiDi-app. Helaas is eind 2022 gebleken dat de app niet naar volle tevredenheid werkt en hebben de oprichters besloten de KiDi-app te moeten stopzetten. Dat betekent dat deze actie niet meer kan worden uitgevoerd. In plaats daarvan wordt als actie ingezet: op zoek naar monitoring van cursisten en deze ten uitvoer brengen. Landelijk gezien zijn er wel wat instrumenten, maar omdat deze niet tot nauwelijks als meetinstrument kunnen werken, is het lastig een eenduidige monitoring op te zetten. De papieren versie van de KiDi-app is wel te gebruiken als monitoringsinstrument. Hier zal onderzoek naar gedaan worden.

Wat gaan we doen	Wie gaat dat doen	Wanneer
Onderzoek naar monitoring.	Taalpunt, gemeente	2023
Het gebruik van de data stimuleren en opnemen in bijvoorbeeld jaarplannen, beleid en subsidieverantwoordingen.	Gemeente, betrokken bedrijven/instellingen	Doorlopend

5.11 Metingen 2023-2026

Voor de metingen worden vanaf 2023 onderstaande indicatoren gebruikt.

Laaggeletterdheid is afgenomen/basisvaardigheden zijn verbeterd:
Activiteit
Bereik taalcurssussen Taalpunt (actieve koppelingen)
Aantal vrijwilligers taallessen
Aantal cursisten digitale cursussen
Aantal vrijwilligers, gericht op digitale cursussen
Aantal cursisten die een taal cursus volgen bij het ROC
Aantal bereikte gezinnen VoorleesExpress
Aantal vrijwilligers VoorleesExpress
Aantal deelnemers DoorleesExpress
Aantal vrijwilligers DoorleesExpress
Aantal contactleggingen richting bedrijven door organisaties binnen de taalsamenwerking
Aantal deelnemers avondschoon Noordik

6. Proces en planning

Dit plan is besproken met betrokkenen binnen de gemeente, de stuurgroep laaggeletterdheid en de werkgroep laaggeletterdheid⁹ en vastgesteld door het college.

7. Financiën

College en raad hebben besloten dat het budget voor basisvaardigheden structureel wordt opgenomen in de begroting vanaf 2023 tot en met 2026. Hierbij wordt aangesloten bij de nieuwe periode combinatiefuncties (2023 tot en met 2026). Voor de komende 4 jaar zijn de volgende middelen opgenomen in de begroting (2023 tot en met 2026):

- Structureel bedrag € 15.755,-
- Extra structureel bedrag (2023 tot en met 2026) € 26.000,-
- Totaal € 41.755,-

Bovenstaand bedrag is specifiek bestemd voor basisvaardigheden en wordt als subsidie uitbetaald aan de bibliotheek. Aanvullend ontvangt de bibliotheek subsidie vanuit de Brede Regeling Combinatiefuncties. De totale kosten voor 1 FTE combinatiefunctionaris Laaggeletterdheid bedragen ruim € 82.000,- en wordt ingevuld door twee parttimers.

De eigen bijdrage vanuit de bibliotheek blijft indicatief omdat we de stijgende loonkosten nog niet inzichtelijk hebben voor de komende drie jaar. Met de bibliotheek is afgesproken de landelijke subsidie 2023 en 2024 voor het herstellen en versterken van de openbare bibliotheken hiervoor in te zetten. In dit geval de uren van de taalpuntcoördinator (=combinatiefunctionaris laaggeletterdheid) die anders niet meer gedekt zijn (€ 22.596,-). Het betreft in feite het deel cofinanciering dat door de bibliotheek betaald moet worden. Vanaf 2025 krijgt de gemeente extra gelden voor zorgplicht om de toegang tot bibliotheken te waarborgen. Mogelijk kan deze subsidie ook worden benut om het tekort op te lossen. Op dit moment is nog onvoldoende bekend over deze zorgplicht, maar de insteek van de bibliotheek is wel om een deel van de extra gelden voor de zorgplicht in te zetten om de combinatiefunctionaris te bekostigen.

⁹ Met de leden van de stuurgroep en werkgroep laaggeletterdheid wordt nog afgestemd om dit aan te passen in stuurgroep en werkgroep basisvaardigheden.

Hiermee kunnen de totale kosten voor 1 FTE combinatiefunctionaris Laaggeletterdheid (ruim € 82.000,-) gedekt worden voor de komende jaren (2023 – 2026).

Op dit moment wordt in Twenterand al veel samengewerkt en worden verbinding gelegd tussen de diverse thema's en onderdelen uit GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord). Wij zetten hierbij de combinatiefunctionarissen ook zoveel mogelijk in als bruggenbouwers. Deze bruggenbouwers leggen een sterke verbinding tussen sport, bewegen en cultuur met andere domeinen (onderwijs, gezondheid, zorg, welzijn en sociale zaken/armoede & schulden). Op deze manier dragen zij bij aan de doelen uit GALA.

Aanvullend kan er, mits er een link is met onderwijsachterstanden, een beroep worden gedaan op het OAB-budget van de gemeente Twenterand. De pilot Samen Digi-TAAL wordt bijvoorbeeld uit deze middelen betaald. Ook hebben we de NPO gelden, de zogenaamde Regeling specifieke uitkering inhalen covid-19 gerelateerde onderwijsvertragingen (hierna: regeling). Doel van de regeling is om in samenwerking met scholen maatregelen te treffen om de onderwijsvertragingen bij kinderen als gevolg van covid-19 in te lopen. In de regeling staan de voorwaarden voor gemeenten genoemd voor besteding van deze middelen. Scholen hebben rechtstreeks vanuit het rijk een bedrag van circa € 700,- per leerling ontvangen. In aanvulling hierop hebben gemeenten eveneens financiële middelen ontvangen om de activiteiten van scholen te stimuleren of aan elkaar te verbinden en ook hier kan een beroep op gedaan worden. Hiervoor heeft het college een subsidieregeling vastgesteld die nog geldt tot en met 31 december 2025.